

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพบรรณารักษณ์ในปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย บรรณารักษณ์ในเกือบทุกประเทศได้รวมกำลังกันก่อตั้งสมาคมทางวิชาชีพขึ้น ในประเทศไทยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้รับอนุญาตทางราชการให้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497¹ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิชาบรรณารักษณ์ศาสตร์ เพื่อส่งเสริมฐานะของบรรณารักษณ์ เพื่อชักชวนประชาชนให้สนใจในการอ่าน และรู้จักเลือกหนังสืออ่านให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเองทางความรู้ อาชีพและเพื่อความรอบรู้ทั่วไป สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้พยายามทำทุกอย่างเพื่อช่วยเหลือให้กิจการห้องสมุดของไทยได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว โดยดำเนินกิจกรรมหลายอย่างเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การออกวารสารห้องสมุด (T.L.A. Bulletin) นับเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่ง โดยมีจุดประสงค์ไว้ว่า เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่วิชาบรรณารักษณ์ศาสตร์ ส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษาและวัฒนธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹"ทะเบียนสมาคม;" เลขลำดับ จ.511 จกทะเบียนวันที่ 11 ตุลาคม 2497.

วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกต่อเนื่องกันตามระยะเวลาที่กำหนด¹ มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีความทันสมัยและมีคุณค่าในการค้นคว้าอ้างอิง วารสารเฉพาะวิชาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารของบุคคลต่าง ๆ ในอาชีพเดียวกัน วารสารจะบันทึกความรู้ พัฒนาการความก้าวหน้าของอาชีพ เป็นแหล่งที่เสนอคำวิจารณ์ เผยแพร่และรายงานผลงาน ตลอดจนข้อคิดเห็นในปัจจุบัน สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ในประเทศไทย วารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยนับเป็นวารสารทางบรรณารักษศาสตร์เล่มแรกที่ออกโดยสมาคมวิชาชีพ เริ่มออกเป็นฉบับแรก ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2500 วารสารห้องสมุดจัดเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่จะเป็นเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นสภาพของบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย และจะเป็นพยานหลักฐานแห่งวิวัฒนาการของวงการห้องสมุดไทยสืบไป

การที่จะเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างลึกซึ้งไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง กิจกรรมหรือการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุดต้องการการวิเคราะห์ (Analysis) ส่วนประกอบต่าง ๆ ของสิ่งนั้น การวิเคราะห์สาขาวิชาใดวิชาหนึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น วิเคราะห์ประวัติของวิชา วิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์เนื้อหาความรู้ วิเคราะห์ระเบียบวิธีการปฏิบัติงานและศิลปะ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม วิเคราะห์ปรัชญาและจรรยาบรรณ วิเคราะห์บทบาทของบุคคลสำคัญในสาขาวิชานั้น วิเคราะห์การศึกษา วิเคราะห์กระบวนการ รูปแบบและสื่อการติดต่อของสาขาวิชานั้น เป็นต้น² ในสาขาวิชาใดก็ตาม วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอันคัมภีร์แรก การ

¹Louis Shores, ed., Basic Reference Sources. (Chicago: American Library Association, 1954), p. 160.

²Tefko Saracevic and Lawrence J. Perk, "Ascertaining Activities in a Subject Area Through Bibliometric Analysis Application to Library Literature", Journal of the American Society for Information Science 24 (March-April 1973) : 120.

วิเคราะห์เนื้อหาวรรณกรรมในสาขาวิชาใดก็ตามจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่อง
แท้ในวิชานั้น

วารสารห้องสมุด นับเป็นวรรณกรรมทางบรรณารักษศาสตร์ประเภทหนึ่งของ
ไทย การวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสารห้องสมุด ซึ่งยังไม่มีผู้ศึกษาค้นคว้ามาก่อน
นอกจากจะทำให้ทราบขอบเขตและปริมาณของบทความทางบรรณารักษศาสตร์ในวารสาร
อันจะอำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าแล้ว ยังเป็นการศึกษาพัฒนาการทางบรรณ
ารักษศาสตร์ในประเทศไทย ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่สะท้อนออกมาในรูป
สิ่งพิมพ์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาบทความทางบรรณารักษศาสตร์ที่ปรากฏในวารสาร
ห้องสมุด
2. เพื่อสำรวจปริมาณบทความทางบรรณารักษศาสตร์ในแต่ละหัวข้อเนื้อหา
ที่ปรากฏในวารสารห้องสมุด
3. เพื่อศึกษาลักษณะแหล่งและปริมาณของการอ้างอิงในแต่ละบทความ ที่นำ
มาวิเคราะห์เนื้อหา
4. เพื่อเขียนสาระสังเขปประกอบบทความที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อ
บอกขอบเขตของบทความ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสารห้องสมุด
ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 พ.ศ. 2500 ถึงฉบับที่ 6 ปีที่ 19 พ.ศ. 2518 โดยเลือกเฉพาะ
บทความที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาการวิทยาศาสตร์ในเรื่องต่อไปนี้
 - ก. บรรณาธิการศาสตร์ภูมิหลัง
 - ข. ประเภทของห้องสมุด
 - ค. บริการของห้องสมุด
 - ง. ทรัพยากรและงานเทคนิค
 - จ. วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น

ทั้งนี้ไม่รวมงานเขียนประเภทนิทาน บทละคร และเรื่องสั้น

2. เป็นบทความที่ผู้เขียนเขียนขึ้นเอง จะเป็นการเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นบอกเล่า หรือ เขียนอย่างมีหลักฐานอ้างอิงประกอบก็ได้ แต่มิใช่เป็นบทความที่แปลหรือคัดลอกมาจากงานเขียนของผู้อื่น และมีใช้เป็นที่ติงจากรายงานการประชุม หรือ จากคำบอกเล่าของผู้อื่น

รวมบทความที่มีลักษณะข้างต้น และใช้เป็นตัวอย่างประชากรทั้งหมด 301

บทความ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แนววิธีการสำรวจวิเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจวิเคราะห์จากเนื้อหาบทความที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้งหมด เป็นวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด
2. ผลการสำรวจวิเคราะห์เนื้อหาของบทความที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้งหมดครั้งนี้ ถูกต้องตามข้อเท็จจริงและค่านิชาการมากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเรื่องลักษณะเนื้อหาของวารสารห้องสมุด โดยการค้นคว้าจากหนังสือวารสาร เอกสารและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. สํารวจบทความในวารสารทองสุก ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 พ.ศ. 2500 ถึง ฉบับที่ 6 ปีที่ 19 พ.ศ. 2518 และเลือกเฉพาะบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาบรรณารักษศาสตร์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อใช้เป็นตัวอย่างประชากรสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา

3. รวบรวมจำนวนผู้เขียนบทความ จำนวนบทความที่มีเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ในเรื่องต่าง ๆ จำนวนบทความที่มีหลักฐานอ้างอิงประกอบ จำนวนและประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ผู้เขียนนำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง จากนั้นหาค่าร้อยละโดยใช้สูตร
$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

4. สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาบทความ โดยศึกษาขอบเขตของวิชาบรรณารักษศาสตร์และกำหนดหัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำตารางวิเคราะห์เนื้อหาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขให้ถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยได้อ่านและวิเคราะห์เนื้อหา บทความจำนวน 301 บทความด้วยตนเองลงในตารางวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้สร้างไว้แล้ว

5. วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล โดยเสนอตารางเนื้อหาแต่ละเรื่อง ในแต่ละตารางผู้วิจัยรวมจำนวนบทความที่บรรจุเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ในแต่ละหัวข้อเนื้อหา และรวมจำนวนหัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ที่บรรจุอยู่ในแต่ละบทความที่เป็นตัวอย่างประชากร จากนั้นนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาเป็นบทความถึงตาราง

การสำรวจและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสาร ในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน แต่มีผู้ทำการศึกษาและวิเคราะห์หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ โดยตรงปรากฏว่ามีเพียงเรื่องเดียว คือ

ในปี พ.ศ. 2519 บุญเรือง นิยมหอม ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ถึงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของความคิด

เห็นทางด้านการเมืองหลังวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งออกมาในรูปหนังสือ เครื่องมือวิจัยที่สำคัญคือ การวางวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความถี่เฉลี่ย และหาร้อยละของจำนวนหนังสือที่บรรจุเนื้อหาทางการเมืองแต่ละเรื่อง

ผลการวิจัย จากหนังสือซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรจำนวน 94 เล่ม ซึ่งแยกหนังสือออกตามประเภทผู้จัดทำและผู้แต่ง พบว่า หนังสือที่ผู้แต่งเป็นนักวิชาการมีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยมากที่สุด หนังสือที่ผู้แต่งไม่ใช่นักวิชาการมีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์มากที่สุด ทางด้านลักษณะเนื้อหาและจุดประสงค์ของหนังสือ พบว่า หนังสือจำนวน 41 เล่ม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และวิเคราะห์วิจารณ์ระบบสังคมตามแนวปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ หนังสือจำนวน 27 เล่ม มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ลัทธิประชาธิปไตยพร้อมกับวิเคราะห์ปัญหาการเมืองของไทย หนังสือจำนวน 14 เล่ม มีเนื้อหาว่าด้วยลัทธิต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเป็นกลาง หนังสือจำนวน 6 เล่มมีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่สนับสนุนลัทธิสังคมนิยม และอีก 6 เล่ม มีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์¹

ส่วนในต่างประเทศใน ปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) โคนัลด์ เจ. ลีห์เนิส ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาและวิเคราะห์วารสาร Journal of Education for Librarianship จากปี ค.ศ. 1960 ถึง ค.ศ. 1970" เพื่อเสนอในการสัมมนาของนักศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยเคส เวสเรอรัน รีเสิร์ฟ โดยมีจุดประสงค์เพื่อทราบว่าคุณเขียนบทความในวารสารเล่มนี้ได้ทำการค้นคว้าประกอบเสียงใด และเพื่อทราบว่าเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ใดที่ถือเป็นหลักในเรื่องการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ วิจัยค้นคว้า การวิจัยคือ การศึกษานวัตกรรมอ้างอิงจากบทความต่าง ๆ ในวารสาร Journal of

¹บุญเรือง เปี่ยมหอม, "การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2519)

Education for Librarianship

การวิจัยกระทำจากข้อมูลทั้งหมด 540 บทความ ซึ่งแบ่งเป็นบทความทาง
การศึกษาบรรณารักษศาสตร์ที่ปรากฏในวารสาร Journal of Education for
Librarianship จำนวน 235 บทความ และอีก 305 บทความปรากฏในวารสารทาง
บรรณารักษศาสตร์อื่น ๆ และนำมาทำครชนีไว้ใน Library Literature ใช้ผล
การวิจัยเป็นตารางต่าง ๆ ดังนี้ ตารางแสดงผู้เขียนบทความที่มีผลงานเขียนบทความ
เกี่ยวกับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์มากกว่า 3 บทความ ระหว่างปี ค.ศ. 1960-
1970 ตารางแสดงวารสารที่บรรจุบทความทางบรรณารักษศาสตร์ ตารางแสดงหนังสือ
และวัสดุที่นำมาเป็นหลักฐานอ้างอิง ตารางแสดงวารสารที่ตีบทความ ที่นำมาเป็นหลักฐาน
อ้างอิง ตารางแสดงอายุของหลักฐานอ้างอิง ตารางแสดงผู้เขียนบทความ ที่มีบทความ
ได้รับการอ้างอิงตั้งแต่ 3 ครั้ง ตารางแสดงชื่อผู้เขียนบทความที่มีบทความที่นำมาอ้างอิงใน
วารสาร JEL ตารางแสดงรายการทางบรรณานุกรมของหลักฐานอ้างอิงที่ได้รับการอ้างอิง
บ่อยครั้ง¹

ประโยชน์ที่จะได้จากการศึกษาวิจัย

1. ทราบแนวโน้ม ขอบเขต และปริมาณของบทความทางบรรณารักษศาสตร์
ในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏในวารสารห้องสมุด ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2518 ใน
ช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กัน
2. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้อ่าน ทำให้ทราบถึงขอบเขตและ
ประเภทของบทความที่อาจนำไปใช้ในการศึกษา หรือค้นคว้าอ้างอิง
3. เป็นการรวบรวมบทความที่เกี่ยวกับวิชาบรรณารักษศาสตร์ พร้อมสาระ
สังเขป จากวารสารห้องสมุด ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 พ.ศ. 2500 ถึง ฉบับที่ 6 ปีที่ 19
พ.ศ. 2518 อันจะเป็นประโยชน์ต่องานศึกษาค้นคว้าอื่น ๆ

¹Donald J. Lehnus, "JEL, 1960-1970. An Analytical Study,"
Journal of Education for Librarianship 12 (Fall 1971) : 71-83.

4. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแบบฉบับในการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ ซึ่งเป็นแนวทางให้มีการศึกษาเรื่องอื่น ๆ อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

5. เพื่อให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่จัดการในการสร้างนักเขียนบทความวิชาการ

ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในการวิจัยเรื่องนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจาก

1. การศึกษาเรื่องสภาพการศึกษาวิชยบรรณารักษศาสตร์ และสภาพห้องสมุดในประเทศไทย เสนอออกมาในรูปแบบบทความแบบพรรณนา ให้เห็นแนวโน้มของห้องสมุด และบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น ข้อเท็จจริงที่ได้จึงอาจจะไม่สมบูรณ์

2. บทความที่นำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาบรรณารักษศาสตร์เท่านั้น ส่วนบทความที่เป็นเรื่องแปลและที่เกี่ยวกับเนื้อหาอื่น หรือข้อเท็จจริงประเภทบรรณารักษศาสตร์ ขาว รายงานการประชุม แนะนำบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งปรากฏอยู่ในวารสารห้องสมุดเช่นกัน ผู้วิจัยมิได้นำมาศึกษาด้วย จึงอาจทำให้การวิเคราะห์บทความในวารสารห้องสมุดไม่สมบูรณ์

3. หัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 27 หัวข้อที่ตั้งเป็นเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์เนื้อหานั้นอาจจะไม่ครอบคลุมเนื้อหาของวิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้งหมด เนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์มีขอบเขตกว้างมาก ผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะหัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ที่เด่น ๆ และมีปรากฏในบทความวารสารห้องสมุดด้วยเท่านั้น

4. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยกำหนดความที่กำหนดเป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยทั้งหมด 301 บทความด้วยตนเอง ถึงแม้จะพยายามควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในขณะอ่านเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละบทความ เช่น ความแม่นยำตรงของการวิจัย และสภาพทางอารมณ์ เป็นต้น แต่ก็ยากที่จะควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้ทั้งหมด

นิยามของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

บทความ (Article) หมายถึง เรื่องใด ๆ ที่มีใช้เป็นคอลัมน์ประจำในวารสาร ส่วนข่าวความเคลื่อนไหว กิจกรรมต่าง ๆ รายงานการประชุม รวมทั้งบทบรรณาธิการ ฯลฯ ไม่ถือเป็นบทความ บทความหนึ่ง ๆ จะมีผู้เขียนแต่ละคนในเรื่องแตกต่างกันไป ในกรณีที่บทความนั้นมีผู้เขียนร่วมกันแต่ไม่แยกงานเขียนให้เห็นอย่างเด่นชัดก็ถือว่าเป็นเพียงบทความเดียว

การอ้างอิง (Citation) คือ การอ้างอิงบทความ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ ฯลฯ การอ้างอิงประกอบด้วยบรรณานุกรม หรือเชิงอรรถ ในบทความหนึ่ง ๆ การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ใดก็ตามแม้จะอ้างอิงหลายครั้ง ก็จะมีว่าเป็นการอ้างอิงเพียงครั้งเดียว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย